

GYURÁ CZ FERENC

„Talpig Vasban”

HAT TÉTELBEN PETE GYÖRGYRŐL (1944 – 2021)

I.

Az irodalmi lapszerkesztéshez alázatra és lemondásra van szükség. Saját életművét építő, jelentős író ritkán tud néhány évnél tovább kitartani benne úgy, hogy pályája ívén ne keletkezzék törés vagy repedés. Jobban összefér a kritikusai vagy irodalomtörténetési munkával, hiszen ezek általában nem kívánják meg az alkotó teljes személyiségének feloldását az alkotás folyamatában. Ismerünk szép példákat erre.

Az irodalmi folyóirat-kultúra gazdag kivirágzását hozó magyar huszadik század során azonban mindig akadtak olyan folyóirat-szerkesztők is, méghozzá a legkiválóbbak között, akiknek szinte kizárólagos tevékenysége volt a lapszerkesztés. Akik minden más tevékenység elé helyezték a szerkesztői munkát, a rájuk bízott folyóirat s ezáltal a magyar irodalmi kultúra érdekeinek szolgálatát. Teljesen átélte, személyes ügyükként tudtak tekinteni az írók-költők vagy a kritikusok munkájára, írásaik egy-egy sorára is akár. A szükséges figyelemmel adóztak az alkotók személyének, a lehetőségekhez képest nemritkán közösséget vállaltak velük lelki vagy akár szociális problémáikban, néha segítettek azok megoldását is. Bátran, féltékenység nélkül megosztották velük írás-ötleteiket, nem félve attól, hogy azokat „elírják” előlük. A régebbiek közül ilyen lehetett a *Nyugat* Osvát Ernője, az újabbak közül pedig ilyenként gondolom el a Kádár-kor két emblematisz vidéki folyóiratának „legendás” főszerkesztőjét: Ilia Mihályt a szegedi *Tiszatájn*nál és Szederkényi Ervint a pécsi *Jelenkor*nál. Ők saját írásos életművet nemigen hoztak létre, mégis mindhárman beírták nevüket koruk magyar irodalmának történetébe.

Ebbe az áldozatos sorba tartozik a pályáját egykor nyomdászként kezdő, majd a pesti bölcsészkar elvégzése után a művelődési minisztérium irodalmi főosztályán folytató s kezdetben irodalomkritikai írásokkal jelentkező Pete György is. Amikor aztán 1976 végén, 1977 elején feleségével, Komáromi Máriával Szombathelyre költözött, s megkapta élete földadatát: az addig a középszerűségből kitörni nem tudó szombathelyi irodalmi folyóirat főszerkesztőségét, akkor mindent ennek rendelt alá. Munkája szinte azonnal látványos fejlődést eredményezett, és ezzel kezdetét vette az Életünk fénykora, mely nagyjából egy tucat esztendeig, a rendszerváltozás küszöbéig, 1989–90-ig tartott. Most, hogy e két, életében összeforrított sorsú embert – Gyurit és Marikát – szinte egyszerre veszítettük el, nem tudok semmiféle jól-fésült értékelést írni. De talán nincs is itt ennek az ideje. Szombathelyi helyemre kerülésem segítségével és egy nem mindig közeli, de mindvégig kitartó, értékrendi közösségen alapuló és sosem megbicsaklott barátságot köszönhetek Gyurinak.

A munkásságát ismerők egyetértenek abban, hogy annak legkiemelkedőbb fejezete az Életünk beemelése volt a legjelentősebb irodalmi fórumok közé azokban az években, melyek az irodalom és a politika egymást erősítő erjedését, a diktatúrától és a szovjet függéstől való megszabadulás reményét hozták el Magyarországon. Erről pedig írtam én már egyszer, ezt tehát megismételnem fölösleges volna, elég tájékoztatnom róla az érdeklődő olvasót. (Lásd: *Az Életünk fénykora*. Elhangzott a Berzsenyi Dániel Irodalmi Társaság Pete György 60. születésnapja alkalmából a budapesti Rátkai Klubban 2004. február 19-én megtartott tanácskozásán. Megjelent a *Somogy* c. folyóirat 2004. évi 2. számában, továbbá in: Gyurác Ferenc.: *Személyes ügyeim*. Magyar Nyugat Könyvkiadó, Vasszilvág, 2009. 161–169. old.)

II.

Az Életünk történetének legjelentősebb korszaka tehát a rendszerváltoztatás körül véget ért. Amit a kilencvenes évek jelentettek az ország életében, az ugyan több szakaszra oszlik, összességében mégis, és különösen az irodalmi folyóiratok számára a hely- és szerepkeresés gyötrelmeivel jellemezhető. A változást követő első években Pete az Életünk könyvkiadásával próbált újat hozni – ez különösen a Hamvas-életműsorozat első köteteivel és a nyugati magyar írók-költők visszagyökereztetését végző könyvsorozat néhány kötetével nagyon szépen meg is valósult. A folyóirat új szerepére azonban, mely megfelelt volna a megváltozott társadalmi viszonyoknak és az irodalom új, posztmodern alakulását is kellően értelmezni tudta volna, nemigen sikerült rátalálni. Nemcsak az Életünknek, véleményem szerint másoknak sem.

1994-ben szétváltak az addigi szerkesztői hármás útjai. Ambrus Lajos Budapestre ment, és a Kortárs rovatvezetője, majd főszerkesztője lett, jómagam pedig, nem függetlenül az irodalom távlatvesztésétől és társadalmi szerepének jelentős csökkenésétől, az irodalmi életet elhagyva megpályáztam és elnyertem a nagy múltú helyismereti folyóirat, a Vasi Szemle akkor önállóvá tett főszerkesztői állását, s meg is maradtam benne nyugdíjba menetelemig. Időközben a Pete által az irodalom számára kijárt, 1986-ban elfoglalt impozáns Fő téri palotából a liberális városvezetés olyan módon alakított ki ún. Művészetek Házát – Pete évekkel korábbi ötletének fölmelegítésével, melyet Ambrus Lajos 90-től az önkormányzati kulturális bizottság tagjaként képviselt –, hogy pont az ötletgazdát és intézményét „felejtette ki” belőle. Így a szerkesztőség egy időre méltatlan körülmények közé került. Évekkel később a megyei könyvtár kebelében találta meg új, kedvező miliójú, de a Fő térihez képest a szerep- és tekintélycsökkenés jeleit tagadhatatlanul magán viselő székhelyét.

Gyuri nem könnyen élte meg a kilencvenes éveket. Hisz bármennyire is illúziótlanul nézett a világba, ennél azért valamivel jobbra számított. (Nem mellékesen anyagi helyzete is rosszabbra fordult. Feleségének népművelői állása a balliberális korszakban veszélybe került, majd meg is szűnt, és a főszerkesztői jövedelem is jelentősen visszaesett a nyolcvanas évekhez képest. 1989-ig az Életünk a párt megyei lap-

kiadó vállalatához tartozott, így a megyei napilap által termelt vállalati nyereségből minden évben jelentős összeg, ún. prémium jutott a folyóirat vezetőinek – a főszerkesztőnek és helyettesének – is.) A szerkesztőség körül korábban formálódó társaság átalakult, lényegében meg is szűnt, aminek nemcsak a kiütköző pártpolitikai ellentétek voltak az okai, hanem a szervezeti és a pénzügyi nehézségek is. Az Írószövetség nyugat-dunántúli csoportjának léte a nyolcvanas években túllendült a pusztá formálitáson, s így némi, szerény összetartó erőt jelentett, de a 90-es években teljesen elsorvadt. A szerkesztőség kedvenc kisvendéglőjében, az ún. VAOSZ-ban ugyancsak tálját vesztette a megszokott társadalmi élet – mindenki a vélt vagy valós dolga után szaladt, és nem nagyon engedhette meg magának többé a gyakori éttermi étkezést és kisfröccsözést. Gyuri sem mindig tehette már meg, hogy szokása szerint a szerkesztőség (vasi szóhasználat szerint „vidéki” – Szombathelyhez képest vidéki, tehát pl. budapesti) vendégeit nagyvonalúan meghívja ebédelni az említett kisvendéglőbe vagy máshova. Tény és való ugyanakkor, hogy a – mondjuk így – „kisfröccsözés” azért így sem maradt el részéről, sőt. Ez pedig hozzájárult ahhoz, hogy amikor 1999-ben lejárt az éppen aktuális ötéves főszerkesztői megbízátság, a fenntartó megyei önkormányzat új vezetése nem Pete Györgyöt bízta meg újabb öt évre, hanem 55 évesen elküldte őt kerkedvezményes nyugdíjba.

Ez a – szubjektíve jószándék szülte – lépés szinte légtüres térbe juttatta Gyurit. Ennek ellenére nem költözött vissza Budapestre, ahol örökölt lakás várta, hanem itt maradt szombathelyi panellakásában, egykori nagy vendégeskedések színhelyén, ahol – hogy mást ne említsek – az 1986. évi Életünk-nívódíjak kiosztása után kénytelen voltam egy húzásra kiinni azt a borral megtöltött hatalmas ivótülköt, melyet többszöri grúziai „testvérlepi” kiküldetéseinek egyikéről hozott haza a főszerkesztő. Az efféle férfiaság-próbákat, bár elég jól kiálltam, biztosan elleneztem volna, ha rákérdez valaki, de úgy gondolom, hogy teoretikusan Gyuri sem helyeselte. Viszont dolgozott benne valami ősi virtus, magyar karakter, mely oly sok mindenben megnyilvánult, s mely szavak nélkül kötött össze bennünket – nemcsak kettőnket természetesen, hiszen Ambrus Lajos, valamint a szerkesztőség barátai közül is többen, ugyancsak részesei voltak ennek az alapvetően irracionális, de bizonyos IQ fölött uralható és mederben tartható pusztai mélyáramnak. (Hogy mennyire uralható, mi sem igazolja jobban, mint hogy élete utolsó korszakában – egy-másfél évtizedében – az addig, tévesen, alkoholistaként elkönyvelt, valójában tudatos fogyasztó Pete Gyuri meg tudta tenni, hogy egy kortyot sem ivott.)

III.

Hívtam, legyen a Vasi Szemle munkatársa. Először a 2002. évi 3-as számba írt egy jól sikerült esszét, *Belső megújulást!* címmel, a Szombathely mentálhigiénés helyzetét dokumentáló felmérés megbeszélésére megszervezett írásos anketünk résztvevőjeként. 29 jeles vasi értelmiségi vett részt ebben a véleménynyilvánításban, mely remé-

nyeim szerint tanulságos lenyomata marad a kornak és a helynek. Számomra már az írás címe is jelezte (együtt a cikkhez mellékelt portré meggyötört vonásaival), hogy nem múltak el nyomtalanul az utóbbi, töprengésre igen alkalmassá lett esztendők. Az írásnak egy, a művelt Nyugatot joggal bíráló kitétele kiváltotta a Szombathelyről 56-ban Ausztriába emigrált, s ekkoriban szellemileg épp a Vasi Szemlébe írt kitűnő tanulmányokkal visszahonosodó Brenner Vilmos éles hangú vitacikkét. Gyuri bölcs válasza követte ezt – továbbá egy meghívás az elcsatolt Zsámádra, Vili bácsi hienc tuszkulánumba, ahol savanykás örvidéki bor mellett tisztázhattuk hármásban a maradék félreértéseket a csillagos augusztusi ég alatt.

Az ezutáni években hozta sorban a kéziratokat – nem nagy számú, de mindig fajsúlyos, minden ízében megfontolt, választékos és gondolatgazdag írásokat. Kézzel írt mindent – nemcsak kompjútert kezelni, hanem írógépen írni sem tanult meg soha –, s jött lediktálni a szövegeit munkatársnőmnek, mint egykor az Életünk szerkesztőségében Editkének a különféle hosszadalmas beadványokat a „műv. osztályra” vagy éppen az ún. „igazolójelentéseket” a minisztériumnak... Írt élesen látó, tanulmányértékű és -hosszúságú könyvismertetéseket (Pusztay János helyi művelődéspolitikai esszéitől Für Lajos visszaemlékezésein át a Sárvárról elszármazott lapszerkesztő kolléga: Illés Lajos emlékiratáig), melyekbe koncepcionális kérdéseket is belesűrített, nem elégedett meg a könyvek tömör bemutatásával. Írt eredeti meglátásokat tartalmazó tanulmányt Baththyány Lajos gróf értékeléséhez, közzé tette egy orosz író-szerkesztő emlékeit szombathelyi tapasztalatairól, s a szövegközlés előszavában megemlítette az Életünk és a grúz Mnatobi folyóirat kapcsolatának néhány tényezőjét – méltányosan rögzítve a szerkesztőség barátja, Manana Szaladze műfordítónő nagy szerepét ebben a kapcsolatban.

Vendégszerkesztői földatort is vállalt. A 2010. évi 1-es Vasi Szemlét kezdeményezésére és hónapokon át végzett gondos szervezőmunkájának köszönhetően a magyar őstörténet időszerű kérdéseinek szentelhattuk. A „Történelmünk kezdetei” címmel megjelent összeállításban a korai magyar történelem kutatásában érdekelt több szakma elsőrendű szakemberei szerepeltek: Fodor István, Veres Péter, Jankovics Marcell, Hoppál Mihály, Szabó László, Agócs Gergely, Vida Tivadar, Pomozi Péter, Pusztay János, Raskó István. Gyuri többüket személyesen jól ismerte, de ami ennél is fontosabb: kiválóan ismerte magát a témakört is, mely mindig is egyik kedvenc beszédtemája volt. Órákig tudott beszélni a magyarság eredetének különféle elméleteiről, részletkérdésekbe bonyolódva partnere tudott lenni a legkiválóbb történész, régész, nyelvész és más kutatóknak, akik szívesen gondjaira bízta kézírataikat. A szám jelentős figyelmet keltett, miközben alkalmas arra is, hogy a nem-szakember művelt olvasó számára áttekintést nyújtson a kutatások és teóriák 2010-es állásáról. (A „nem-szakember művelt olvasó”: erre a való életben egyre gyéribb ideáltípusra gondolt egykor munka közben már a Vasi Szemle első főszerkesztője, Pável Ágoston is...) A tanulmányok sorát a vendégszerkesztő kiváló tanulmánya, az (azóta mintha bekövetkezni látszó) őstörténeti paradigmaváltást kilátásba helyező utószava zárta le. Ebben végül úgy látja, hogy „*Tabuk inognak, dőlnek. Finn, észt, magyar nyelvészek*

vonják sok tekintetben kérdés alá a finnugrisztika egyes, általuk nem tarthatónak ítélt állításait. Időben jóval hátrébb keresik egyes nyelvi jelenségek magyarázatát, ezzel óhatatlanul az etnogenezis új modelljeit is feltételezik. A genetika eredményei azt sejtetik, hogy közelesen újabb, egzakt adatok fényében vizsgálhatók a Kárpát-medencei populációra vonatkozó elgondolások. Az újabb régészeti kutatások számos új módszertani és tartalmi lehetőség birtokában árnyaltabb képet rajzolhatnak a Kárpát-medence történetéről. Az újabb néprajzi, népzenei kutatások fényében jobban kitapinthatók, pontosíthatók az eurázsiai sztyeppe-övezet etnikai-kulturális mozgásai, benne eminensen az ugor-kori, dél-uráli, nyugat-szibériai, kaukázusi. Mint e tematikus szám tanúsítja, nem a leegyszerűsítés irányába halad az őstörténet-kutatás. Egyre világosabb, hogy szer-teágazó hajszálgöyökerek táplálták a magyarság néppé válásának évezredeit, s a térbeliség váltakozásai nem választhatók szét sematikus időrend alapján. Világossá kezd válni, hogy nem egy »öshaza« volt, hanem térben és időben változó »öshazák«, melyek akár különböző helyeken egyidőben is lehettek. Újra kell gondolni az »előmagyarság« etnogenezisét, fel kell tárni valós kapcsolatait a finnugor mellett a szibériai és közép-ázsiai térség etnikumaival.” (Napjainkban a – Vasból elszármazott – illetékes miniszter is aláírná ezeket a megállapításokat.)

IV.

Talán a Vasi Szemlében megjelent, megbecsülést kiváltó publikációi érlelték meg benne az elhatározást, hogy java írásait kötetbe gyűjtse. Legyen neki is saját könyve, legalább egy. Rögtön meg is mondta a címét: *Talpig Vasban*. Ez legyen. Azt hiszem, nem árultam el neki, de motoszkált bennem, hogy Vas megye (mely neki nem, de nekem szülőföldem, már legalábbis a Sopron megyétől idecsatolt Felső-Répecevidék) nem is biztos, hogy rászolgált az ő szinte megható ragaszkodására. Hiszen hogyan bántak vele...!?! – dohogtam magamban. Aztán pedig nem is csak magamban. Megkértem egyik-másik pozícióban lévő ismerősömet, jelezzék neki: tudnak róla, hogy itt él ma is, és becsüléssel gondolnak rá. Esetleg valami elismerést is kaphatna, netalántán, hisz csekélyebb érdemekért is kapnak nem kevesen. Netán némi konkrét segítséget a beteg házaspár, a – szó szerint – rájuk sötétülő öregségben. (...) Nem tudtam szavaim hatásáról vagy hatástalanságáról, de azt megtudtam később, hogy egy ideje naponta járt egy segítő hozzájuk bevásárolni, ezt-azt elintézni. Csak most, a gyász idején hallom a városi családsegítő központnál rokoni kapcsolatokkal rendelkező B. P. barátunktól, hogy Puskás Tivadar polgármester úr utasította az intézményt: naponta nézzenek rá Petéékre a hetedik emeleten – ami meg is történt az utolsó esztendőben... Hála néki! Magam az idősothoni elhelyezésben próbáltam segíteni, végül találtunk is alkalmas helyet, de aztán mégsem tudták elhatározni magukat a költözésre, érthető okokból... A két ember néha viharos sorsközössége, melyet az egykor akart, de el nem ért gyermekáldás közös fájdalma is megacélozhatott, így mindhalálig kizárólag az övék maradt.

A *Talpig Vaszant* az én (akkor még vasszilvágyi) kiadóm bocsátotta ki 2010-ben, s hét nagyobb fejezetre tagolódik. Jellegadó részében a rendszerváltás – a szerző szóhasználata szerint a dantei „bugyorváltás” – környékén született alkalmi, közéleti írásait adja közre. Ezek sorába tartozik több elmélyült publicisztika a *Magyar Nyugat* című lapunkból, melyet együtt találtunk ki és írtunk tele 89-ben és 90 elején néhányan, főként MDF-esek – miközben a szerkesztését átengedtük másoknak (Lőrinczy Hubának és Majthényi Lacinak), akik azt a közös célok és a barátság jegyében, közmegelegedésre végezték. De az „összellenzéki” illúziók tarthatatlansága nagyon hamar kiderült, és aztán később sem sikerült nemzeti szellemű helyi sajtót tartósan fenntartani, s ennek máig ható következményei lettek Szombathelyen.

A könyv forrás értékű nemcsak a rendszerváltoztató évek helyi történéseire és össznemzeti dilemmáira, hanem az Életünk történetére nézve is, mellyel több írása is foglalkozik. Jelen van benne a „grúz” szál és a nyugati magyar vonal, belekerültek kifejezetten irodalomkritikai cikkek és különféle emlékezések és alkalmi esszék is. Utóbbiak közül kiemelkedik a kötetnyitó kisesszé a „magyar huszár” nemzetkarakterológiai és történelmi sorsmetaforájáról, mely a 94-es „huszár-szám” utószavaként jelent meg. Nagyon érdekes és önmagán túlmutató a kötetzáró emlékezés a Kádár-kori nemzeti ellenzék formálódásában oly fontos első (1979-es!) lakiteleki találkozóra, mely a fiatal írókat gyűjtötte egybe Lezsák Sándor szervezésében, Illyés Gyula részvételével és „védnökségével”.

Az egész kötet hallatlanul érdekes és változatos olvasmány, megkerülhetetlen helyes művelődéstörténeti dokumentum, mégsem igen vett tudomást róla a helyi közönség sem. A boltokban eladatlan maradt, a kiadónál nem keresik. Sajtóvisszhangja alig akadt. Nagyon fontos kivétel Petrik Béla szép írása a békéscsabai Bárka folyóiratban. Petrik, aki az évek során a népi-nemzeti szellemű irodalmi és politikai mozgalmak egyik legjobb ismerőjévé és elemzőjévé lett, jó szemmel veszi észre, hogy a Kádár-kor végi vidéki folyóiratok, mint „az organikus magyar kultúra, a nemzeti szuverenitás és egy szabad értékválasztás” végvárai között többnyire indokolatlanul hátrébb sorolják az Életünket, holott szerepe és benső értékei szerint az első vonalban a helye. Pete György lakiteleki emlékezését nemzedéki számvetésnek tekinti, őt magát pedig „tisztetségben megöszült végvári kapitány”-ként tiszteli, s a legjobbak közé sorolja. (*A „kisebbség táborában”*. In: Petrik Béla: A népi-nemzeti mozgalom történeteiből. Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2012. 233–239.)

V.

Erre az írásra Alexa Károly első felkérése nyomán nem tudtam rászánni magam, kellett hozzá a megerősítő sürgetése is. Őt egyébként úgy ismertem meg, hogy harmadéves korunkban egyetemi csoportunk valamiért megorrolt az addigi szemináriumvezetőnkre (utólag belátom: nem volt ebben igazunk), és testületileg átvonultunk a lazább stílusú, fiatal Alexa Károlyhoz, aki befogadott minket. Az egyszerűség ked-

véért rögtön meg is kértem a tanár urat, hogy legyen a szakdolgozatom témavezetője. „Veres Péter magyarságtudata”: ezt a témát választottam. Akkoriban már széles e világon senki sem választott ilyen ódivatú témát, már bőven dübörgött a „paradigma-váltás” a magyar prózában is. Bólintott, de látszott rajta, amit addig is tudtam, hogy nem lelkesedik érte olyan nagyon. Annyi baj legyen, gondoltam, legalább nem fog beleszólni. Nem is csatlakoztam ebben, viszont mint rendesen, egyszer csak nekem is kételyeim támadtak, hogy fontos-e ez a téma, érdemes-e nekiállni egyáltalán. „Az erős ereje önlelkében van, nem mások résztvevő biztatásaiban” – hiába volt ez meg nekem Veres Pétertől (Veresnek meg talán Marcus Aureliustól), önlelkemnek mindig jól jött egy kis nógatás, megerősítés. Meg is kérdeztem a tanár urat, szerinte fontos-e ez. Igenlő válasza után aztán már kétely nélkül, szinte egyhuzamban megírtam a dolgozatot.

A megfelelő időben való, kellően hiteles, őszinte sürgetés a lapszerkesztői szakma sikerének egyik fundamentuma. Pete György ösztönösen tudta ezt. Kétségtelenül nagyon okos ember volt; közszájon járt a helyi MDF-ben, hogy ittasan is több esze van mindannyiunknál – ami ebben a formában nyilván nem lehetett igaz, de nem is akart az lenni, sőt, egyeseknél azt fejezte ki, hogy jó-jó, de mégiscsak egy italozó ember, nem kell annyira nagyon komolyan venni. Főntebb már jeleztem, hogy ez mennyire téves észlelés! Rendkívüli intelligenciája és szereptudata (de mondhatnánk elkötelezettségnek vagy másképpen szeretetnek is) mindig erősebb volt a negatív hajlamoknál, és amióta én ismertem, sosem engedte tartósan tévutakra. Éles, kreatív elméje, ízlése (úriszabó volt az édesapja...) és felelős gondolkodása akkor is hibátlanul működött, amikor hályogos szemén már az újabb és újabb orvosi beavatkozás sem segíthetett.

Ami meg a sürgetést – és a szerkesztői alázatot – illeti, azt már akkor megtapasztalhattam részéről, amikor még szinte semmit sem kapott tőlem, de valamiért már tudta, hogy számítani akar rám a lapjában.

VI.

Harmincnyolc évvel ezelőtt ismertem meg. Nem volt még negyvenéves, de volt benne valami tekintélyt parancsolóan hivatalnoki, talán a minisztériumi múltjából adódóan. (Mosolyogni kellett, amikor az 1988. őszi MDF-formálódás során egy nálánál évekkel idősebb sárvári barátunk folyton Gyuri bácsinak szólította.) Ismerte s alkalmazta a bürokratikus nyelvet, aminek hasznát is vette a későkadári megyeszékhely csinovnyiki közegében, melyben mozognia kellett, s melyben egész szolgálhad leste-várta, a szerkesztőségbe látogató Kuti rendőrparancsnoktól az incifinci ügynökökig, mikor s hogyan hibázik, s derül ki alkalmatlansága. Már mint a fejlett szocializmus szolgálatára való. Jellemző, hogy 1980 körül „Kiismerhetetlen” néven nyitottak róla titkosszolgálati dossziét, s valóban: nem is sikerült kiismerniük. Igaz, kellően óvatos volt, s ez, ha többször nem, egy esetben bizonyosan túlzottnak bizonyult:

meghívást kapott az 1987-es lakiteleki találkozóra, de mivel a meghívó levélből nem volt teljesen világos számára, miről is van szó, távol maradt a történelmi eseménytől. De 1988 tavaszán már MDF-szervezetet akart alakítani, s erről az országos szervezők beszéltek le, mondván, várja meg az országos hivatalos megalakulást, s utána álljon neki.

Pártpolitika, hatalom csak mint téma érdekelte, a számára valóban fontos a történetiségében és államhatároktól függetlenül szemlélt magyarság megmaradásának ügye volt. Ezt pedig legalább annyira vélte kulturális, mint hatalmi kérdésnek. Nem volt ő sem népi, sem urbánus – amint a lapja sem –, és igazán az gyötörte sokszor, hogy nem nagyon látott kiutat a jelenkor mély általános válságából. A transzcendens dimenzióval, ha kétségekkel is, jó ideje – talán mindig is – számolt, de racionálisan is kereste és el is tudta képzelni, hogy a magyar nép egyszer még nyertese lehessen a történelemnek, de legalábbis a nemzetközi hatalmi viszonyok alakulásának.

Utolsó, komoly vállalkozása kamaszkora meghatározó olvasmányának, Sebestyén Gyula monumentális *Gesta Hungarorum* című különleges verses magyar történetének kiadása volt 2017-ben, melyhez kérésére Jankovics Marcell készítette a pazar illusztrációkat.

Ezzel zárta le pályáját. Ekkortájt felszámolta a kilencvenes évek második felében általa létrehozott Életünk-Faludi Ferenc Alapítványt is, és végleg letette a lantot.

Gyurácz Ferencsel 1993-ban Vasszilvágyon, Pungor Ernő díszpolgárrá avatásán